

II

ПИСМА ПЕТРА I ПЕТРОВИЋА ЊЕГОША

(Исписи из Државног архива у Задру)

Осим огромне историјске грађе о Петру I Петровићу Његошу која се сачувала у Државном архиву у Задру и коју ми већ годинама са једном читавом екипом, помоћу писаћих машина, систематски испи-сујемо, у истом Архиву постоји и на стотине докумената из епохе Петра I Петровића Његоша. Та за нас врло драгоцената акта раштркана су по разним списима Губернијалног претсједништва за Далмацију. Нарочито их има доста у Тајним актима (*Geheime Akten*)¹⁾. Сем тога, у Државном архиву у Задру налази се и једна читава хрпа оригиналних писама Петра I под насловом „Писма Владике Црне Горе и други ћирилски рукописи од 1807 до 1818 г.“ (*Miscellanea* 34). Та збирка докумената броји 170 аката. Ту се већином ради о оригиналним писмима Петра I које је он својом властитом руком писао. У великом дијелу његових писама налазе се и његове цедуље које су понекад исто толико дугачке колико и сама писма. Међу тим актима има и оригиналних писама Ђорђија Петровића, Станка Петровића, Јакова Стефановића, Стефана Лазаровића, Вуколаја Радоњића и Сава Пламенца.

Ми смо сва та писма преписали и овдје почињемо да их новом ортографијом објављујемо.²⁾

Врло је карактеристичан садржај писама Петра I који себе упо-ређује с орловима „који у планинама живе, а не у долинам при води“. Једно говори о његовом очинском старању за сређивање унутрашњег стања у ондашњој заосталој Црној Гори и о спречавању крвне освете

¹⁾ У току овога прошлог рата били су Италијани однијели из Државног архива у Задру централне и тајне акте Губернијалног претсједништва за Далмацију. На њиху велику срећу ти су централни и тајни документи (*Central und Geheime Akten*) прије неколико мјесеци враћени у Задар. Међу тим актима налази се на стотине докумената о Петру II Петровићу Његошу који нам пружају драгоцене податке о приватном његовом животу, о његовом ставу према Русији, Аустрији, Турској, Албанији, Србији, Босни, Херцеговини, Француској, о његовим реформама које је спроводио у Црној Гори, о његовој јакој спознанији на чије се чело био ставио занесени и амбициозни Ђорђије Петровић, о његовом ратовању против Турске и Аустрије, о његовом подизању „Биљарде“, Капеле на Штипровнику на Ловћену, „Табље“, разних утврђења на Скадарском Језеру, на Грахову и по Црној Гори, о празљењу бунара и подизању путева, о грађењу магазина за жито и фабрика за барут, о Владичиним путованима по Црној Гори, Бокви Которској, Далмацији, Русији, Аустрији, Италији.

²⁾ На ову збирку писама Петра I упозорно нас је др Стјепан Антоњак, управитељ Државног архива у Задру.

која је затирала како поједине породице тако и читава братства у ионако крвљу пошкропљеној земљи. Из другог нас пак запљускује његова оданост душом и срцем тада јединој словенској узданици Русији с којом се он заједно с великим пожртвовањем борио против Турске и Француске и која га је, по свом обичају, не баш једанпут оставила на цједилу. Понеко нам открива Митрополитову велику љубав према вођи Првога устанка Карађорђу и другим руководећим личностима у Србији из тог страшног времена. Неко нас обавјештава да су били све његове „мисли и желанија... обраћени и привезани ко всеобщег љубезњејшега отечества нашега ползи и слави”. Митрополит с великим нестрпљењем очекује да сазна од Сима Орловића „шчо от стране наших високославних Росов и љубезњејше браће Сербов проиходит с Турками”, и додаје „јер ако ја и не соучаствујем в трудах и дјејствијах прогив всеобщег непријатеља, но душевним расположенијем во всјем участије пријемљу“ (1811). По његовом мишљењу „наша и свега славено-илиричкога народа срећа зависи од добића и славе високославних Росов”. Дирљива су његова савјетовања Бјелопавлићима и Пјешивцима да живе међу собом у љубави и слози, а с Турцима од Скендерије у тврдоме и непоколебљивоме миру. Страшно га вријеђају „непостојанство и шареност дробњачких главарах” и француско отимање његових бродова које је био добио на поклон од руског вице-адмирала Димитрија Николајевића Сењавина. 26 новембра 1811 он с великим болом саопштава Симу Орловичу да „прошлого љета дође Сулејман паша Скопљак у Требиње и објеси 17 Зубчанах, зашчо су к росијској војсци и к” Црногорцима били приступили. Није риједак случај да он ставља до знања своме секретару Орловичу да га раздиру ужасне мисли „међу народом самоволним и међу страшним непријателским државама”. Понекад се он жали и на своје оронуло здравље и своју дубоку старост. У једном писму оплакује горко смрт попа Вука Ђоновића из Брчела због које се Црмничка Нахија била у црно завила више него да је била изгубила десет својих саплеменика. У неким писмима Петра I долази до изражаја и његова велика отпорност против присвајања црногорске области од стране Аустрије.

Све те и још многе друге драгоцене појединости из оригиналних писама митрополита Петра I допринијеће да што боље упознамо личност једног од највећих црногорских државника; оне ће нам омогућити да угледамо „племенитост срца и величину душе њиховог аутора”. На основу њих ће нам постати јаснија и слика Црногораца и прилика тадашње Црне Горе.

Петар I Симу Орловићу³⁾
6-VII-1807.

Драги Симо,

Поздрави сву дружину. Нека стоје весело и нека устављају Црногорце кои приходе на Дверсно да овамо не иду, ми смо јутрос на Орљу Локву рано дошли, али турске војске није ниђе видјети, но како су омадне излазили на Ситницу тако су опет назад побјегли, сутра ћемо се тамо, ако Бог да, повратити, но у толико пошлите нашој дружини на Граово нека знаду и нека боја приђе него ли ми дођемо не замећу.

На Орљу Локву,
јуља 6, 1807.

Владика Петр
твој доброжелатељ.

Петар I Симу Орловичу
28-XI-1807.

Мој драги Симо,

Напиши господину делигату от моје стране, како сам по његовому писму био увјерен да мои два брода неће бити постављени у број међу другијема бродовима, које они узимају, и како сам послјед разумио, да је верху једнога мојега брода изишла сетенција на капетан Васа Ђурасовића да га плати, тога ради да шиљем тебе како мојега секретара, да устмено зато говориш и да ми донесеш чисти отговор шчо бих ја узео верху тога дјела моје мјере, ово ћеш лијепо и учтиво написат с договором и совјетом отца Доментијана и Савинијема коих љубезно поздрављам, и кад свершите, пошлите ми да подпишем, пак ћеш ти поћи у Котор и писмо понијет, јер Сава не може да му се опет болест не поврати, а за пушке Миша Дубовичанина река ми је сердар Ђико да ће к мене доћи овдје, и ако се не погодисмо, може их продати коме хоће, ја сам

На Цетиње,
Ноемвра 28,
1807.

ваш доброжелатељ
владика Петровић.

На полеђини стоји: „Благородному Симу Орловићу на Стањевић”.

3) Шта је био Симо Орлович, то нам саопштава митрополит Петар I у своме писму од 24 новембра 1819 г. далматинском гувернеру Фрању Сазерију Томашићу. Ту, између осталог, о њему стоји ово: „Што се пак тиче Орловича, он је у почетку служио код мене као секретар и на основу мога свједочанства и препорука постао је у руској служби асесор. Приликом свога посљедњег позратка, увјеравао ме је да је извјесно вријеме на отсуству и да ће се затим морати да врати у Русију, али да је међутим желио да покаже своју захвалност служећи мени и народу. С обзиром на то, примили смо га ја и народ, и служно је све док нијесу биле откривени његов преступ и његова злонамјерност која је била наумљена против нас“ (Задар. Државни архив, *Geheime Akten* 1817—1818—1819, 4).

(Видјети још о том: Љубо Влацић, Спор Митрополита црногорског Петра I са Аустријом за посјед манастира Стањевића. Записи. 1938, књ. XX, стр. 11—25).

Петар I С. Орловичу
29-XI-1807.

Мој драги Симо,

Пођи и понеси ово писмо у Котор господину делигату и разговори се с ним поради моје два брода шчо ми је даровао Сињавин⁴⁾, али немој нишча говорити шчо није пристојно и разложито, него само ради знат по којим правом и разлогом оне бродове узимају преко кондицијах међу ђенералом Мармонтом, Барјатинским и Санковским учињенијех. Господина делигата поздрави с моје стране сердечно и кад се вратиш на Стањевиће, пиши ми шчо ти је отговорио словесно⁵⁾, в прочем јесам

ваш доброжелатељ

Владика Петр.-

На Цетиње
Ноем. 29. 1807.

Споља: „Благородному господину Симу Орловичу. На Стањевиће”.

Петар I Симу Орловичу
3-XII-1807

Мој драги Симо,

Ја сам сва писма, такођер и пашпорт подписа. А ви ћете тамо запечатит, како та моја тако и то отца Доментиана, и ако не бисте застали росијски брик⁶⁾ под Нови, наћи ћете мислим и рагузиски порат Грузу другијех росијскијех бродовах, и то писмо отца Доментиана можете предати капитану от истијех бродовах најстаријему и препоручити от моје стране да би га по првој okazji⁷⁾ послао господину вице адмиралу и кавалеру Сињавину. Господина ђенерала Ларистона⁸⁾ поздравите сердечно от моје банде⁹⁾, ја се надам на његово правосудије, да неђу усилован бити за моје бродове кои су ми даровани, височајшему двору нашему жалбу приносити, поступаћеш у свему складно и лијепо, како се пристои, нека ти Сава да от оне четердесет цекинах шчо сам попу Јоку оставио, шчо ће ти бити за харач, и ако наћеш цернога сургуча¹⁰⁾, не заборави купити два комадића, в прочем Богу вас препоручујући остајем

ваш доброжелатељ
владика Петрович.

на Цетиње,
декебра 3,
1807.

⁴⁾ Руски познати вице-адмирал Д. Н. Сењавин.

⁵⁾ Словесно = усмено.

⁶⁾ Брик = брзи брод, бригантин.

⁷⁾ Оказија = прилика, згода.

⁸⁾ Лористон = *Lauriston*, француски генерал.

⁹⁾ Банда = страна.

¹⁰⁾ Сургуч = црвени восак.

Петар I Жупљанима и Дробњацима¹¹⁾
24-III-1810.

(М. п.)

От нас владике Петра војводам, кнезовима, и осталијем главари-ма и старјешинам, и свијема Жупљанима и Дробњацима поздрав.

Разумијући да међу вама слоге и послушанија нема, и да ви Жу-пљани, не хоћете ускоцима земљу Веризовићах дати како смо рекли, а ви Дробњаци такођер не хоћете заимово благо скупити како сте обећали, тога ради шиљем к вама мојега секретара Сима Орловића, кои ће ви на ријечи казат моје наредбе, и ако га не послушате како ви рече, ја ћу заисто промијенит моје мисли на други начин, зашто видим да ви ни себе добра не желите, а камо ли да кога другога љубите, ево ви укратко пишем, јер ми је већ досадило писат и да сте здраво,

На Цетиње,
марча 24
1810.

Владика Петр.

Петар I Бјелопавлићима
1-IV-1810.

(М. п.)

От нас владике Петра благородној господи главарима и старјешинам и свијема Бјелопавлићима и Пјешивцима љубезни поздрав.

Ето шиљем тамо мојега секретара Сима Орловића, којему сам наредио да види како се владате, и да с главарима уједно разбере, и ради смирит све оне зачепице с којих би се међу вама могла која смутња догодити, такођер и за оне које су противне нашему и турскоме миру, да видите, зашто ја с Турцима от Скендерије држим и држаћу тврди и непоколебими мир, како сам ви и приђе писа, него пазите да не буде зачепице с ваше стране учињено, и живите међу собом у љубав и у слогу а с Турци више реченијема у мир, и што ви. Симо рече, послушате га.

В прочем јесам ваш доброжелатељ

На Цетиње,
априла 1
1810.

Владика Петр.

На полеђини стоји: „Благородној господи главарима и старјешинама и свијема Бјелопавлићима и Пјешивцима на прочитаније”.

¹¹⁾ Ове двије посланице Петра I Жупљанима, Дробњацима, Бјелопав-лићима и Пјешивцима јасно нам показују да је у празу Д. Вуксан кад каже у поговору "Посланица Митрополита Петра I", Цетиње, 1935, стр. 258: "Само-собом се разумије да овдје нијесу штампане све посланице Петра I. Њих, без-сумње, има још добар број у народу, а од којих није у Архиву сачуван кон-цепат".

Петар I Симу Орловичу
(Без датума)

Мој љубезни Орличу,

Примио сам при вашем писму подарке от господина Мазаровића и капитана Замбарина на којих обоици благодарим. Пишите ми је ли Мазаровић имао писма от својега сина, видим да ти је капор омилио и чудим се, како будући орли у планинама живе, а не у долинам при води, немо ми се више хвалит орловим крилам да те не потегнем за чупе када (се) видимо и да си ми здраво и весело шчо ти от свега срдца жели сједимами покривени стариц из планине

Петрович.

Петар I Симу Орловичу
23-IV-1810.

Љубезни Симеон Петрович,

Из вашег последњега писма разумијем да хоћете сљедовати к своим предпријатијам, не чекајући даље отговора от отца архимандрита Авксентија¹²⁾ ја сердечно желим да ви Бог дарује срећно и мирно путовање, ви знате шчо сам вам препоручио, то и сада препоручавам, а највише да чувате себе и да се не дајете на ризик; изнова немам шчо писат, него вас Богу препоручујући остајем

ваш истини доброжелатељ
владика Петр.

На Цетиње,
априла 23.
1810.

На полеђини стоји: „Благородному господину војвд. Симеону Орловичу у манастир Острог”.

Друга рука је на полеђини писма написала: „9 маја 1810 у Дробњац. у Тушини получено”.

Петар I Симу Орловичу
11-V-1810.

Љубезни Симеон Петрович,

Находећи се на састанак Церничке Нахије забуњен обичнијем дјелима овога народа, примих ваше три писма, из којијех разумјех непостојанство и шареност дробњачкијех главарах и не чудим се тому будући знам да они никада нијесу били и неће бит постојани, ни за общче добро и слободу својега рода и отечества привезани, а то све излази от проклете зависти и лакомства, от којег је наше цаство пропало, и от којег се ја више боим него ли от свијех непријатељах,

¹²⁾ Архимандрит Авксентије Шундић (Видјети Д. Милаковић, Историја Црне Горе, Задар, 1856, стр. 199).

једин свемогући Бог да утврдит между нашом браћом Серблима свез истине љубави и послушанија, шчо би они завист и лакомост јако главњејших непријатељ свуда искорјењали и до више реченијех Дробњаках дошли да и ти лакомци примут достојну по дјелам своим плату. Новине које ми пишете ради путовања у Русију славеносербскога предводитеља господина Георгија Петровича и његова веселог у Београд повраћења ја всеусердњејше желим да буду истините, а при том мене је веома и то драго шчо ћете ви имати Гаврила Шибалију¹³⁾ и Шећеровића¹⁴⁾ за проводнике којијема шиљем препоруку и благословено писмо при овому листу приложене да им ви предате, но по свему томе вас совјетујем, ако не видите слободни проход, да се на ризик не пушчаєте, јер ако се от мојега лица удаљаете, но не удаљаете от мојега сердца које вам жели здравија и свакога добра.

Ја мислим да ће се ваши пратиоци опет скоро назад повратити и да ћу ја чрез¹⁵⁾ истијех примити извјестије о свему шчо сам вам совесно препоручио, друго ви немам шчо писат него остајем Богу вас препоручујући и јесам

у Берчели,
Маја 11,
1810.

ваш доброжелатељ
владика Петр.

На овом писму је другом руком написано: „19га маја получено у Морачки манастиру 1810го“.

Петар I Симу Орловичу
16-VIII-1811.

Љубезни Симо Петрович,

Примио сам с пуним удоволствијем ваше два писма, прво је посредством росијскога консула господина Пилигрини, а друго је чрез Гаврила Шибалију и Јевта Шећеровића, из којијех разумијући о дражајшем здравии сербскога вожда и прочих војеначалников¹⁶⁾ и сенаторов, равно и о благосостојании цијелаго народа. Ја сам душом и сердцем обрадован, будући све моје мисли и желанија како је вам извјестно обраћени и привезани јесу ко всеобщчеј љубезњејшега отечества нашега ползи и слави, којијем все силни Бог да управит по својеј благодати. Не оставте и унаприједак извјешчат мене о том и о другом шчо би воспоедовало наше стране, и шчо знате да би послужило общчему благополучију¹⁷⁾. Ја сам хвалећи Бога здраво и народ ме-

¹³⁾ Гаврило Шибалија, гласовити јунак из Дробњака (Д. Милаковић, Историја Црне Горе, стр. 199).

¹⁴⁾ Јевто Шећеровић.

¹⁵⁾ Чрез, через = преко.

¹⁶⁾ Военачалник = војсковођа.

¹⁷⁾ Петар I водио је преписку с Карађорђем и с војводама из Првог устанка (Упоредити о томе: Д. Вуксан, Петар I и Карађорђе, Записи, Цетинје, 1927, књ. I, стр. 107—119, и Д. Вуксан, Препишка Петра I. Петровића-Његоша с војводама из Устанка и с другим лицима из Србије, Записи, Цетинје, 1928, књ. II, стр. 295 до 300).

ђу собом мирен и сложен, а с Албанцима у рат поради Пиперах¹⁸⁾ које они хоћаху (п)о обичному лукавству и пријевари да присвоје к себе но на мјесто тога изгубили су Салковину и све земље до Жабљака, а унапријед могли би и сву Зету изгубит при првому удобному случају. Јест ли мир между Босијеју и Турцима не будет. Поздравите с моје стране усердњејше све господаре и госпуду тамошњу, а особито господара Младена, којему сам пуно обвезан мојеју благодарностију, на милости и благодјејанија коих не престаје вам показиват и чинит, јер ако сте ви от мојега лица и очих удаљени, но нијесте от мојега сердца и љубави даље него ли сте били у вријеме ваше битности код мене, по чему и увјерени бит можете шчо ја јесам

Цетиње,
августа 16,
1811.

ваш доброжелатељ
Митрополит черногорски
Петр Петрович.

На полеђини стоји: „Получено у логору сербск. на Поланице, недалеко от Ниша 13. септебра 1811го года”.

Петар I Симу Орловичу
26-XI-1811.

Љубезни Симеон Петрович,

Ја мислим да ћете бит примили моје писмо и приложено је при њему на име вашега благодјетелја при којему се находите будући су она минушега августа отправлена и вручена била Јевтом Ше(ћеро-вићем) ужичкому команданту, на која нијесам отвјета¹⁹⁾ получио али се и не чудим знајући да се ријетке оказије за ове краје у тому граду догађу; но не пропуштите унапријед при првој згоди увједомит²⁰⁾ мене како о својем здравии и состојании²¹⁾, тако и о свему шчо сам вам у прво писмо препоручио шчо от стране наших високославних Росов и љубезњејше браће Сербов происходит с Туркама, јер ако ја и не соучаствујем в трудах и дјејствијах тамошних против всеобщега непријатеља, но душевним расположенијем во всјем учестије пријемљу. А шчо се до нас и до наших сусједов тиче, ми с новими сусједима сад живимо мирно не имајући от них ево равно испуњен год ни маљејшега²²⁾ оскорбленија²³⁾, но с Турцима по всегдашњему обикновенију имадемо рат, от које се припомоћи Божијеј и не боимо нако шчо нас безпокоје херцеговски христиани своим несогласијем које смо

¹⁸⁾ О свађи Црногораца с Турцима око Пипера говори Д. Вуксан у својем чланку "Црна Гора у 1811 години" (Записк, Цетиње, 1940, књ. XXIV, стр. 321—332).

¹⁹⁾ Ответ = одговор.

²⁰⁾ Уведомит = обавијестити.

²¹⁾ Состојаније = стање.

²²⁾ Маљејши = мали.

²³⁾ Оскорбит = увриједити.

принуждени с једне стране привођит к јединству и слогџ и устављат от самовоља које су они узели откода су к нама присоједињени, а с друге ваља да их чувамо и бранимо от турске силе, да јопет не упану у невољу у коју су доскоро били. Прошлога љета дође Сулејман паша Скопљак у Требиње и објеси 17, Зубчанах, зашчо су к росијској војски и к нама били приступили, тако хођаше граовске, банске и рудинске главаре објесит и све разурит и похарат како шчо неку годину похара и разури Дробњаке, но разумијући да је Граово напуњено Черногорацах, поврати се на Гацко, пријетећи Жупљанима и Дробњацџма међу коијема ја послах синовца мојега Станка с неколико јунаках от Катунске Нахије, а на сверху кренух и сам да се ближе Дробњаках находим, и да им више војске пошаљем, оли при нужном случају да и ја напомоћ идем, но идући чрез Бјелопавлиће, примих от мојега синовца извјестије, да је поменути непријатељ окренуо пут Дрине да се с везиром босанским соједини, и да обојица на њекоје мјесто на Сербље хоће ударит. Али ево благодарећи Богу разумјесмо сада радостне и веселе гласе да су они тамо совершенно разбјени и принуђдени били с величајим своим стидом и уроном²⁴⁾ разбјежат се назад оставивши славодобиће под крилима великога Александра сербским витезовам, такођер чујемо чрез наших сусједов да је и под Ниш било велико сраженије²⁵⁾ между росијскоју и турскоју армијеју, али они говоре све шчо би нџма мило и угодно било и шчо нас боде у сама серлца наша знајући да смо ми сердцем и душом привезани к своим јединовјерним и јединокровним, и да наша и свега славено-илиричскога народа сређа зависи от добића и славе високославних Росов, коих владјеније да распространит Бог в конци вселенија. Поздравите с моје стране свакога љубитеља отечества кои вас за мене упита, особито вашега благодјетеља којеу пуно благодарим на сво благодјејаније шчо вам показује и чини и будите увјерени шчо ја јесм

У манастир Острог,
ноем. 26, 1811.

ваш истини доброжелатељ
Митрополит Черногорски
Петр Петрович.

Са стране стоји, другом руком написано: „25го априла 1813 года получено у Београду”. На полеђини се налази: „1812. 3го јуниј одговорено по игумну Теодосии из Мораче“.

Петар I Симу Орловичу
12-IV-1812.

Мој драги Симеон Петрович,

Ја господину надворному совјетнику Бумакову неђу пропустит при первој оказии благодарит зато шчо он показива вам, како ми се хвалите, толике благосклоности и љубов, јербо сад не имам времена

²⁴⁾ Урон = губитак, штета.

²⁵⁾ Срскеније = битка, бој.

будући писмоносни кои су ми ваше писмо донијели јесу о(д) војводе Обреновића²⁶⁾ из Ужица послани. Просе шчо скорије да их отпавим, а у приложено писмо које истому господину совјетнику шаљем, није сљедовало друго писат нако само то шчо сам написа, за 487 голанскијех²⁷⁾ цекинах које сте ви исти Церногорцима за тајин дали кад смо се из Герцеговине²⁸⁾ вратили, и за 388, Герцеговцима, за које ми господин консул Пилигрини не даје друго нако банкоцедуле. А за остало шчо сам узајмио господину Санковскому како је свијем Бокијелима узео од свакога цекина по један фиорин тако хоће и мене да узме. Ви знате да су оно голански цекини били шчо сам вама дао да их раздијелите вишереченијема војницима, такођер и то мислим знате како сам узајмио господину Коломзину 300 млетачкијех цекинах за које такођер у исто писмо препоручавам и пошаљем копије о расписке и писма Коломзинова, а на вас остављам да изјасните свшчо о том знат можете пред господином Булгаковивим и да му препоручите шчо би примио труд и приложи своје ходатајство²⁹⁾ да ми више поменути новци без ушчерби³⁰⁾ будут достављани, зашчо ја обвезан хоћу бит њему мојеју благодарностију вјечно, шчо се пак тиче народне пенције, то остављам до друге згоде. В прочем драго вас поздрављајући јесм

У Црној Гори
на Цетиње,
априла 12,
1812.

непремени³¹⁾ доброжелатељ ваш
М. Петр Петрович

На овоме писму је прилијепљена једна цедуља на којој је Петар I написао ово: „Пишите ми јесте ли и сад при господару Младену и поздравите га сердечно от моје стране. — Писмо на име господина Булакокова закључава у себе важност государствених интересов него га умах преда(ј)те”.

На полеђини овога писма стоји: „Получено у Београду 17го маја 1812го года 3го јуни одговорено по мор. игумну Теодосии”.

Петар I Симу Орловичу
18-IV-1812.

Љубезни Симеон Петрович,

Получивши ваше благопријатноје писмо 29га числа ферфара из Београда отпушчено је, остао сам пуно довољен³²⁾ разумијући о вашем

²⁶⁾ Милан Обреновић (Видјети о његовим везама с Владиком Д. Милаковић, Историја Црне Горе, стр. 287).

²⁷⁾ Голанских = холандских.

²⁸⁾ Герцеговина = Херцеговина.

²⁹⁾ Ходатајствоват = молити за другога, заузимати се.

³⁰⁾ Ушчерб — штета, губитак.

³¹⁾ Непремени = стални.

³²⁾ Довољни = задовољан.

здрави и состојани, а особито обрадован благополучними успјехами високославних Росов, кои ако су нас по закљученији мира с Францијеју и оставили без сваке помошчи и благопризрјенија и без свакога на наши писма отвјета, но ја им душевно желим свећер вишу срећу и славодобиће шчо би они вјечно над своими врагами³³⁾ торжествовали³⁴⁾, а шчо се до нас тиче, ево је прошла стотина годишчак отјада су наши родитељи и прародитељи пак и ми сву надежду и упованије³⁵⁾ своје полагали послед Бога на Росију, но по свакој прилици видимо да нам саде не остаје надјејат се нако само на једнога всесилнога и милосерднога Создатеља кои је досле нас сохранио у нашеј слободи, да и унапријед будет помошчником нашим, и надам се шчо он нас не оставит за ваздашњу вјерност и усердије к росијској империји.

Ми се находимо с новими сусједима у мир, а с Турцима у рат, мислим да ћемо се и с њима умирит, јербо нам не препјетствује³⁶⁾ друго нако нешто земље до Жабљака шчо смо у ову посљедњу рат прошлога года узели. Французи вооружавају фортеце у бокељску провинцију и усиливају у нима гарнизоне. Пише ми њихов генерал Гаутјер³⁷⁾ да увјерим Черногорце от стране његове добријем пријателством и да не би они имјели никакве сујме шчо он крепости³⁸⁾ своје вооружава³⁹⁾, и војску своју умножава, него да се тврдо могу положит на његово слово⁴⁰⁾, и да ће бит держани и почитовани како пријатели француске државе, ви не бисте вјеровали док не бисте очима видјели како они с нашим по Котору учтиво поступају, и како овому народу уваженије показују, али то происходи највише по тому шчо се боје да Черногорци не пристану с Инглезима, о којих пуплично⁴¹⁾ говоре да ће на ове стране доћ знајући када би Черногорци ступили у провинцију о(д) Боке да би народ бокелски к нама приступио какошчо приступи за своју вишу жалост, а и за нашу такођ кад се Руси јавише у ова мјеста.

Поздравите с моје стране мило и драго вашега благодјетелја и не остављате често увједомљат мене о својем состојани, а при то будите увјерени шчо ја јесам

Цетиње,
априла 18,
числа, 1812га года.

истини ваш доброжелатељ
Митрополит Черногорски
Петр Петрович.

На полеђини стоји, другом руком написано: „Получено у Београду 17га маја 1812го года у Београду одаслан одговор по игумну Теодосии из Мораче”.

³³⁾ Враг = непријатељ.

³⁴⁾ Торжествоват = тријумфовати.

³⁵⁾ Упованије = надање.

³⁶⁾ Препјетствоват = сметати.

³⁷⁾ Готје (Gauthier), француски генерал.

³⁸⁾ Крепост = тврђава.

³⁹⁾ Вооружат = наоружавати.

⁴⁰⁾ Слово = ријеч.

⁴¹⁾ Публично = јавно.

Ђорђе Петровић Симу Орловичу
18-IV-1812.

Благородному господину Симу Орловичу љубезни и покорни поздрав.

При том господине разумјех ваше љубазне поздраве на којима много благодаречи остајем и за вашу ваздашњу љубав кои сте ме љубили и учили моличу се Богу да не заборавим ваше добро до мое смрти. Знам да ваша милост жели чути за моје здравље. Ја сам, господине, добро и здраво у здравље мога господара и стрица на кое желим и вама добра здравља и свакога благополучија колико и самому себе. Поздрављење от моего господина учитеља и господина Стефана Лазаровича.⁴²⁾

Цетиње,
априлија 18,
1812 года.

Остаем ваш покорни слуга Ђорђе
Петрович милостиво поздрављајучи

На полеђини стоји: „Благородному господину војводи Симу Орловичу предати се у пошчене руке у Београду”.

Другом руком је на полеђини написано: „Получено у Београду 17. маја 1812го года”.

Петар I Симу Орловичу
16-VI-1812.

Љубезни Симеон Петрович,

Примио сам с пуним удоволствијем⁴³⁾ ваше писмо, минувшега маја 26га числа писано, на које вам благодарим, не оставте и унапријед при свакој оказии увједомљат мене о својем здравли и состојанију, пишите ми, какав титул иде господину Булгакову, којему ћете и приложеноје писмо изручит и от моје стране благодарит шчо је за моје новце главнокомандујушчем писа.

Ја сам хвалећи Бога при таквом состојанији како шчо сам био кад сте се от мене отлучили⁴⁴⁾. Здравље моје није весма добро, по причине⁴⁵⁾ болести коју имам у ногам, а највише по непрестаним трудам и безпокојствију од мислих. Воображајући⁴⁶⁾ коло ображенија европејских обстојателств⁴⁷⁾, која почини цијелому свијету напосе страх и трепет, камо ли неће мене у овом отдаљеном крају међу народом самоволним и међу страшним непријателским државама, једин сами Бог может о нас промислит, на којегу сву надежду моју полагају и тијем јединим себе утјешају.

⁴²⁾ Стефан Лазаровић био је секретар Петра I. Од њега има подоста писам у Државном архиву у Задру које смо већ исписали.

⁴³⁾ Удоволствије = задовољство.

⁴⁴⁾ Отлучатсја = удаљити се.

⁴⁵⁾ Причина = узрок, повод.

⁴⁶⁾ Воображат = замисљати.

⁴⁷⁾ Обстојатељство = прилика.

Ја сам вам пређе писа како наши нови сусједи веома ласкаво и учтиво с нама поступају, а то од два годишча назад, одкаде смо на састанак с генералом Бертнандом умирили крвопролиће које бјеше међу нашим и њиховим милитаром слиједило, ви ћете разумјет из писма капитана Станојевића шчо је прослога маја у комуникат⁴⁸⁾ пастровску било, ја с нетерпјеливостију⁴⁹⁾ чекам чрез игумна морачкога извјестије о тамошних произшествијах. В прочем драго вас поздрављам и остајем

На Цетиње,
јуња 16,
1812.

ваш доброжелатељ
М. Петр Петрович.

У овоме се писму налази једна цедуља на којој је Петар I написао ово: „Овамо се гласи да је Санковски са свом фамилиом пропауо; ја сожаљеју о његовој несрећи, но не удивљајус знајући да честни добродјетелни и заслужени људи често получавају таква награжденија, пишите ми ако се шчо тамо чује за њега и шчо се међу Росиом и Турцима чини, такођер је ли истина да су Французи из Швеције, Данцика, Прусије и Полске изишли како шчо смо ми разумјели. Поздрављају вас сви наши домашни, а Ђуро мали највише“.

Петар I Симу Орловичу
22-VI-1812.

Љубезни Симо,

За Вида Бетера или Бадуре Дубровчанина видјећете (разумјети) из мојега писма јучер писаного, које нијесам мога данас послати чекајући отговор от проклетижех Чевјанах, да вам умијем писати поради Ожеговичанах.

Ја совершенно вас увјеравам, и ви можете свакога мојеју архијејскоју честију увјерит гдје би потребно било, да ја реченога Батеру никад чуо ни видио нијесам нити га знам ни познајем више него оне кои се јошч на свијет родили нијесу и да се он у Черној Гори нигдје у моје знање не находит, нако под именом каквога солдата, али под тим именем не може ни у кога стојат нако да земљу работа и да служи како му рече они кои га хљебом пита, а шчо се тиче кореспонденције с француским консулом состојашчим у Рагузи, ја не знам ко би из Црне Горе с ним кореспондира, изван којега из числа извјестних вам вертопрахов⁵⁰⁾ кои мало познају честност и постојанство. За злодјеје ожеговачке видјећете како их бране сви Озринићи а не мање како се говори и Доброћани секретним образом, за учинит војводско окружној власти, и мене инад и безчестије, а да су они сохранивали санитарски кордон, и да нијесу Чевљанима и Цуцама слободни пут

⁴⁸⁾ *Comunità* = општина.

⁴⁹⁾ Нетерпјелије = нестрпљење.

⁵⁰⁾ Вертопрах = вјетропир.

поноћи отварали да к нама доходе, не би Ожеговичанин погинуо, и не би Ожеговичани убили два неповине⁵¹⁾ солдата, нити би сад Чевљани чинили шчо чине да се у Доброћане не уздају а може се на сверху догодит да се сва дјела доброцка и чевска открију, и да се нађу дружина и ортаци

Цетиње,
јуња 22,
1812.

ваш доброжелатељ
владика Петр.

На полеђини стоји: „Его високоблагородију господину Мајору Орловичу у Котор”.

Петар I Симу Орловичу
5-VIII-1812.

Мој драги Симо,

Не имајући благонадежне оказије за доставит моја писма главнокомандујушчему росиским војскам адмиралу и кавалеру Чичакову, јербо ускоци медлительно⁵²⁾ иду, ја сам се ријешо из усердија мојега к Росии и к нашему отечеству, рисковат моим синовцем Станком преко непријателске земље хајдучкијем путем, није потреба да ти шчо пишем јербо ћеш от њега разумјет све шчо се овамо чини, и шчо се чује, препоручио сам господину колежскому совјетнику и кавалеру Федору Ивановичу Недоби, да би га отпратио шчо скорије к оному мјесту гдје се главнокомандујушча особа находит, него и ти с ним пођи, зашчо сам те рекомедовао⁵³⁾ господину адмиралу, и надам се да моја рекомедација неће бити беспољезна⁵⁴⁾ за тебе, ст(а)рај се колико више и боље можеш, чрез честне и благопристојне поступке, и чрез вјерност и усердије бит његове високе благосклонности достој(а)н, ако моја препорука возимјет жалајемии мноју успјех, ако ли шчо се не надам не би тога било, ти свакојако буди чесним чловјеком и Бог тебе оставит неће. В прочем јесам твој прави доброжелатељ

На Цетиње,
августа 5га числа
1812га года.

владика Петр.

Станко Петровић Симу Орловичу
20-III-1813.

Ваше високоблагородије, мој љубазни друг г(оспо)дин Орловић,

Ако желите знати о нас, ја сам, брате, похитао от вас да скорије

⁵¹⁾ Неповини = невин.

⁵²⁾ Медлительно = споро.

⁵³⁾ Рекомедовао = препоручити.

⁵⁴⁾ Беспольезни = некористан.

порођем, камо срећа да се не застојам у Биоград ђах проћи, али мојом срећом пушти Бог кијамет те ме застаде овден код г(осподина) војводе Карамарковића кои ме весело дочека и сваку пристојну сти-му и љубав показа коју не могу знати да би ко други тако у Србију и бићу овден јошт неколико данах докле се очисти планина, а када узхоћу поћи, писаћу ви, но ве молим пишите ми што ново што се чује от нашијех славнијех Русах и осталије странах, то ми пишите што скорије џказију наћете.

Моли ваше благородије г(оспо)дин Карамарковић да му добавите 12 танирач и ножеве и кашике и виљушке. Што стану платиће. Молим вас пздравите г(осподи)на Недобу сердачно и г(оспо)дина Младена и госпођу и свакога нашега доброхота кои остајем сердачно вас поздрављајући

вашега високоблагородија
покорни слуга
Станко Петровић

На 20 марта,
Ужице 1813.

Споља: „Его високоблагородију г(оспо)дину и г(оспо)дину милостивому государју мојему и г(оспо)дину мајдору и колескому асесору Симеону Орловићу у Београд”.

Петар I Симу Орловичу

22-IV-1816.

Љубезни Симеон Петрович,

Препроведећи к вам приложеноје писмо на име господина полковника и кавалера барона от Лој а друго господину мајору Дабовићу, молим вас да обоих от моје стране љубезњејше поздравите и да им благодарите за сва њихова миротворна дјела која чине међу ове два народа, ја сам отдахнуо откада су они то започели чинити, и сваки се радује ко имаде хришћанске совјести, али се с друге стране боим, јер неће ова радост бити дуговјека⁵⁵). Зашчо знам да је то противно користи злијех људих кои су се научили у мутну воду рибу ловити и пошчене људи ненавидјети. В прочем драго вас поздрављам и јесам

На Цетиње,
априла 22,
1816.

ваш доброжелатељ
М. Петрович.

⁵⁵) Упоредити оздје: Д. Вуксан, Други улазак Аустријанаца у Боку и посљедице, Записи, Цетиње, 1940, књ. XXIV, стр. 1—13, 65—82, 129—143, 193—202, 258—274.

Петар I Симу Орловичу
6-V-1816.

Љубезни Орлићу,

Примио сам от господина полковника два писма једно поради воловах, које ишчу два попа из кнежине Лазаровића от Баицах, а друго поради Мариновића и Прела Ђиканова, за које сте ми и ви писали, на перво пошаљем одговор како су ми Баице обећали, пошчо посјеју жито да ће доћи у Котер да ишчу судом шчо имају от кога искати, и да отговоре за све шчо буду кому дужни, а на друго ћу отговор чрез Иванчика послати такођер и извјестна вам писма, но сам забуњен од народнијех посалах и от народа кои ми не да ни једнога часа починути.

Находи се један калуђер у Морачу, проигумен манастира Хилендара из Свете Горе родом Подгоричанин кои је побјега из Подгорице назад неколико данах, разумијући да су му Турци кћели разграбит оно милостиње шчо је скупио у нашу Епархију, бои се чрез турску земљу ходити и мене моли да га упутим морем, а ја то учинити не могу, тога ради вам препоручавам да питате кога слједује би ли му допушчено било да у Котор дође и да се морем врати к својему манастиру, и шчо вам отговоре не оставте мене увједомит.⁵⁰⁾

Поздравите мило и драго господина колунела и Дабовића нека ми не замјере шчо ја уберзо не одговарам на њихова писма, ви знате како је народ наш разсејан и како није могуће у скорости чинити нишча, в прочем буди ми здрав и весел, мој мили Швабчићу и вјеруј ми шчо ја јесам

ваш доброжелатељ
М. Петрович.

На Цетиње
маја 6, 1816.

⁵⁰⁾ Човјек се овдје и нехотимично сјећа слијепог и мудрога игумана Стефана из Његошева "Горског вијенца" који је прошао "сито и решето" и који је славио Божић у Витлејему, у Атонској Гори и у "светом" Кијеву. Познато је да Његош, приликом свога књижевног стварња, није волио да измишља. "Скоро ни у једном делу његозу предмет није његов. Готово увек он је узимао предмете из историје" (Павле Поповић, О Горском вијенцу, Београд, 1923, стр. 22 ф. ф., треба упоредити овдје и расправу Риста Ј. Драгићевића: "Архивски подаци о лицима "Горског вијенца", Историски записи, Цетиње, 1948, књ. I, свеска 1—2, стр. 23—47). Његош је могао имати у виду овога проигумана манастира Хилендара из Свете Горе за свога игумана Стефана. О њему му је могао причати његов стриц Петар I или неко други, а можда је писца "Горског вијенца" посетио лично на Цетињу неки други светогорац, који је, попут игумана Стефана, располагао дубоком мудрошћу и богатим животним искуством.

Свакако игуман Стефан није измишљен, него је биће које је морало постојати и кога је Његош узео из стварног живота. Према томе није потребно тражити за њ инспирацију ни код слијепог Милтона, ни код несрећнога Фауста.

Петар I Симу Орловичу
9-V-1816.

Љубезни Семен Петрович,

Пошаљем вам писмо на име господина генерала Томашића⁵⁷⁾, начерно⁵⁸⁾ састављено да га прикажете извјестним пријателим нека виде, је ли јошч шчо потребно прибавит и да ми га опет пошљете, да га начисто чиним преписат, пошто га на италијански језик препишете или приђе, како видите ви прилику да је љевше.

За башчину коју Вухшићи хоће купити, кад све подмире тада ћу им ја дати писмо от продаје, јер знадем да ће тако скорије подмирит, а те 89, талијерах шчо су донијели можете дат Иванчику.

Љешевићи како чујем башчине работају, а динаре не доносе него молите от моје стране господина колунела и господина Дабовића, да би им забранили работат, јер сам воли да стоје јалове, него ли да их они работају без сваке користи церковне како су се научили.

Ја бих кућу у Будву продао зашчо ми от ње није ползе никакве, мислим да гуверан⁵⁹⁾ неће забранити него допустити да је купи кога редита, или други ко хоће кад не би ктио, оли кад не би мога они кому сљедује по законима.

Да ви је пропоручено за све ово, да зборите с господином колунелом и с Дабовићем које сердечно поздрављам и остајем

ваш доброжелатељ
владика Петрович.

На Цетиње,
маја 9, 1816.

Петар I Симу Орловичу
10-VII-1816.

Љубезни Симо,

Поздравите с моје стране господина полковника кавалера барона от Лој, тако и господина мајора Дабовића, нека ми просте шчо не могу данас одговором служити на писмо које сам синоћ при вашему листу примио, јербо се находим забуњен от Његушах, Баицах и Ћеклићах сабранијех оvdје поради извјестне вам смутње учињене међу Баицама и Његушима.

Ја совершенно знам да је вишеречене љубитеље сусједнога мира и тишине не мање него ли мене огорчила смрт покојнога попа Вук: Ђоновића, убитога од Пашчровићах у вријеме кад се, по увјеренијам которске интетенце, и по моим писмам нијесу Берчељани бојали никакве пријеваре от стране пашчровске, от које су на сверху ово други пут остали преварени, да су и десет другијех Берчељанах убили, не би Церничку Нахију толико увриједили колико је она увријеђена остала от погибије попа Вука, а да је поменута интетенца постјеила

⁵⁷⁾ Далматински гувернер Фрањо Саверио Томашић.

⁵⁸⁾ Начерно = у концепту написано.

⁵⁹⁾ Гуверан = Губернијално претсједништво.

да будет послан један офицер како сам ја молио, међу Пашчровићима да их приведе на састанак с Берчеланима, да вјеру ухвате и дан от мира забиљеже, не би се ово зло dogodило, и не би ми жалости било да ја нијесам интенденцу писмено предувједомио⁶¹⁾ о злomu намјеренију и четовању Тодорице и његове дружине противу Берчеланах.

Ви знате колико је мене неповолно било вступит у преписку с реченом интенденцом не за друго него зато само шчо сам знао како она стави руке у погранична дјела, да ће се желајем мир и тишина сусједска разрушит, и свеђер више печална и горекнога сердцу мојему смутње напредоват. За то сам молио верховну от Далмације и Боке Которске власт да будут погранична дјела касателно нашега народа наслоњена на милитар команду сушществујушчују у Котор, но како су молбе моје остале беспољезне, тако је ваљало по нужди и против мојега желанија да уљезем у преписку с интед(е)нцом, чекајући от дневи до дневи отговор на моје прозбе⁶²⁾, јер инако возмутители всеобщег покоја и непријатели истине и правде имали би случај против мене лагати, како су се и научили, а данас сама њихова писма затварају нихова уста и сједоче жалостни плоди от ниховога дјествија колико су они способни и корисни овим народом, но ево моје жалости шчо су вишеозначени Берчелани приведени до тога да их ја нећу моћ уставити од освете, ни увјерит, да ће злочинци бит кастигани⁶³⁾ по заслугам, зашчо су били свагда с моје стране увјеровани, да неће бит от Пашчровићах напаствовани само да ми стоје с миром како су и стојали докле су им Пашчровићи преко мира плијен узели, и три чобана ранили, стога је било све ово зло међу Берчеланима и Пашчровићима, које се могоше умирити, да опет Пашчровићи не поновише у исто доба кад виђаху како и приђе да се Берчелани не боје, уздајући се на мир до којега су били от мене доведени и увјерени мојем и графа Буровића писмом да ће Пашчровићи с миром стајати, и да ће станак међу њима бит учињен у присудствије једнога офицера и Саве Пламенца,⁶⁴⁾ али по свему томе ја нећу пропустит да не чиним моју дужност колико највише могу, но се боим да ме Церничани послушати неће, како су ме досле слушали кои јесам

ваш доброжелатељ и слуга

М Петрович.

На Цетиње,
јуља 10, 1816.

У овом писму има једна цедуља на којој је Петар I написао ово: „Јаков је јучер поша на Стањевиће. Ја сам сâм и забуњен са сваке стране безпокојствијем и немиром а особливо в разсуждении Церничанах и Пашчровићах. Желим да овамо шчо скорије дођете”.

⁶¹⁾ Предувједомит = унапријед обавијестити.

⁶²⁾ Прозба = молба.

⁶³⁾ Кастигаре = казнити.

⁶⁴⁾ О Саву Пламенцу упоредити: Д. Милаковић, Историја Црне Горе, стр. 307—311, и Ристо Драгићевић, Документи из архиве црногорских гувернадура, Историски записи, 1949, књ. IV, стр. 158, 164, 165.

Петар I Симу Орловичу
13-VII-1816.

Љубазни Симо Петрович,

Ето шаљем Иванчика тамо, по молби овога светогорца да му продаје коње у Нови, да ви је препоручено шчо бисте и ви порадили да Иванчику буде допушчено поћи, не би ли се ови калабалук скорије трсио одавлен, јер му је дошла мати и сестра које хоће водити у Солонић, не могући их оставит у Подгорицу, једно од напасти турске, а друго шчо су без нишча, но и овдје ваља знати хоће ли му дозвољено бит да их поведе чрез државу ћесарску, не оставте п(р)оговорит о том с нашијем пријателима које сердечно поздрављам и благодарим за мушље. Наредио сам за Почека да дође овдје и ако дође послат ћу га к вама, а шчо ми за Буровића пишете, ја нијесам по вашему отјезду никаква писма от њега примио, ако би доша у Котор Перо Петровић с Цеклина кои има скужати нешчо женина очинства у кнежину Лазаровића, препоручите га коме сљедујет и благодарите от моје стране господину полковнику за ви говор учињени кнезу и Туру Вербици. Ја вас чекам у вторник вечер и остајем

ваш доброжелателни
Петрович.

Цетиње,
јуља 13,
1816.

На полеђини стоји: „Его високоблагородију милостивому госу-дарју мојему господину колежскому асесору Орловичу у Котору”.

Петар I Симу Орловичу
10-XII-1816.

Љубезни Симо,

Ја сам остао зачуден днес видећи шчо је господин Пламенац пи-са Пашчровићима, писаћу му да је учинио шчо није сљедовало да учини и да други пут узме у разсудденије шчо има писати да пише коме се пристои отговор шчо сам от Ријечке Нахије получио ради писма Браићима и Маинама писан 20, на име свијех главарах и поме-нуте Нахије, пошаљем господину окружном капитану, којјега ћетѐ и ви видјети и опет обратно к мене послати.

Данас опет послах Мркоја Милића у Цуце поради мале пушке и но-жа шчо је узео Вукота Манојлов попа Сава сину из Ораховца, кажу ми да је у прошли четвртак био велики бој међу Нихшићима и да су лубарде пуцале с града, ваља да је Мираш с Арбанасима ударио на Херцеговце. В прочем јесам

ваш доброжелатељ
М. Петрович.

Цетиње
декембра 10,
1816.

**Петар I окружном боко-которском поглавару
23-VIII-1817.**

Копија

Цесаро Краљевском Бококоторском окружном војводи и Гуверниал.
Совјетнику Господину от Суппе.

Будући да сам држао у особитој помни ради земље у Лозници и нијесам преминуо обије (sic!) Народњем собранију за не претставит му разсудженије ваше прописане разлоге ради истог питања.

Ваше високоблагородие моћи ће у обширни отговор народни овде приложени у точној копији, уникнути с духом правичности вашом и омирисати истину овога предмета.

За праведну подрпу овога вида мене зазивље общче народни збор приложити вам копију вјерно преписану учињеног документа от года сотворенија свиета 6990 међу блаженочившим владјетелним књазем черногорским Иваном Черноевичем и властелом которском поради ондашње границе с Церном Гором и Боком. — Общче народни збор такођер позивље ме за 1763 год — поради Лознице, коег года добро опомињем се и содержание народњег објасненија за исту Лозницу како за год 1763 и тако и за случај 1795 года маја 10го дња — с тому по чистој совјести безпристрастно у дужности духовног званија моего осведочити дужан сам. — Ја се такођер позивљем на карту топографику која је штампана с дозвољением и одобрением своего правитељства и коју обиљежавам како ниже следеуе: *Nuova Carta Topografica delle Bocche di Cattaro, Monte negro, e parte dell' Albania delineata dal Sigr. C. T. S. Venezia 1785. Per Lodovico Furlanetto sopra il Ponte de Baretteri con Privilegio dell' Ecco Senato.*⁴⁵⁾

Ова означена Карта Топографика содржава у себи конфине черногорске испод планинах, кое је бивша республика венецијанска свеђер признавала и кое у свим бившим правител. до сада у Боки сокранени су они у невредимости и признавани по мјестима кое овај народ и сада притјажави и ужива временима сазријевши мјеста погранична и границе. Не остае ми дакле сада друго кромје све позиве овога народа и отзиве мое ослонитих великодушним мислима и разабрању всепресвјетљејшаго австријског императорског Двора,

⁴⁵⁾ Језан примјерак ове карте има Државни архив у Задру. Трагајући у овоме Архиву за искоријском грађом о досељењу Арбанаса у задарску околину на њу је наишао д-р Круно Крстић и љубазно нам је скренуо пажњу на њу. У Задарском архиву (Списи Губернијалног претсједништва за Далмацију, 371. б. X^a. X/2. 1) нашли смо једну одличну копију карте топографске Млетачке Албаније и једног дијела "Скадарског Санџака" која је рађена по топографској карти капетана Пасквала Ровида из 1785 г. и на којој је јасно назначен пролаз Махмуд паше Бушатлије, јуна мјесеца 1785 г., кроз Црну Гору. (Све карте Црне Горе, цртеже појединих нахија, утврђења, појединих знаменитих зграда итд. пресликавамо).

Confine = граница.

Кроме = оснм.

кое сам величествености правде његове отдавати дужан и с досто дужнејшим високопочитан. моим пребивати.

Черногорски митроп.
Петр Петрович.

Цетиње августа 23. (септембра 4) дња 1817.

При дну:

Сочињено сие от колежского асесора С. Орловича.

Сава Пламенац Симу Орловичу
9-III-1818.

Високоблагородни господине,

Вашу много почитајему от 26 пасатога ферфара има сам чест примити из које видим ваше неудовољствије противу неправде коју чине, зато господине милостиви покорњејше вас молим да се нимало зато небезпокоите, ја знам и савершено вјерујем ваше ко мње благо-разположеније, али немојте ви вашу чест и уваженије изгубити у вашијех пријатељах поради мојега интереса ја вас усердњејше за то молим. Ја сам писа окружној власти и молио, пак ево и сада пишем и нарочно пошиљем мојега пера(!) с вашом помоћу у колико бисте могли помоћи да ту велику моју несрећу један пут доспије, писмо окружној власти нијесам запечатио него ви га нарочно пошиљем да га видите и да га ви запечатите и да мојему перу дате ваше настављеније којега ви најусердњејше препоручујем.

Кои остајем с истиним високопочитанијем и отличним моим к вам уваженијем

Берчели,
марта 9,
1818.

вашего високоблагородија
милостиваго государја
всепокорњејши слуга
Сава Пламенац.

Споља: „Его високоблагородију милостивому государју Симену Петровичу досто почтеному (господи)ну мајору Орловичу у Котор“